

“GELENEKTEKİ VE GELECEKTEKİ FELAKETLER”

Sözcük Sayısı: 3658

Araştırma Konusu: Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın “Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç” adlı romanında toplumsal değişimlerin ‘kadın-erkek ilişkileri’ üzerinden incelenmesi

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....	2
I. GELENEKTEN KADIN-ERKEK İLİŞKİLERİNE BAKIŞ.....	3
I.A. GELENEKSEL FLÖRT ANLAYIŞI.....	5
I.B. GELENEKSEL NİŞAN ANLAYIŞI.....	6
I.C. GELENEKSEL EVLİLİK ANLAYIŞI.....	8
II. GELECEKTEN KADIN-ERKEK İLİŞKİLERİNE BAKIŞ.....	9
II.A. GELECEKTE FLÖRT ANLAYIŞI.....	10
II.B. GELECEKTE NİŞAN ANLAYIŞI.....	12
II.C. GELECEKTE EVLİLİK ANLAYIŞI.....	13
SONUÇ	16
KAYNAKÇA.....	17

Araştırma Sorusu: Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın “Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç” adlı romanında toplumsal değişimler ‘kadın-erkek ilişkileri’ üzerinden nasıl sunulmuştur?

GİRİŞ

Toplumda meydana gelen değişimleri tetikleyen olaylar bireylerin de yaşama bakışını değiştirirler. Toplumda meydana gelen değişimlerle oluşan belirsizliğin ve dengesizliğin yarattığı bir ortamda, yıllardır zayıflamakta olan toplumsal değerler sarsılır, toplum iyiden iyiye bozulmaya başlar. Bireyin yaşama bakış açısıyla diğer insanlarla ilişkileri yeniden biçimlenir. Bu, en iyi şekilde, kadın-erkek ilişkilerindeki değişimlerle gözlemlenebilir. Yazınsal yapıtlar da bu toplumsal değişimleri yansıtır.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın “Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç” adlı romanında, toplumsal değişimlerin geleneğe ve geleceğe bakışı şekillendirmedeki rolü konu edilmiş, bu olgu kadın-erkek ilişkileri üzerinden işlenmiştir. Romanda, geleneklere körü körüne bağlılığın yanı sıra, geleceğe yanlış anlaşılan bir ‘Batılılaşma’ hareketiyle yön verme uğraşı da eleştirilmektedir. Bu kapsamda romandaki figürler iki kutup çevresinde yaratılmışlardır. Mahalle halkından oluşan bir grup figür körü körüne geleneğe bağlı cahil halktan kimselerken ana karakter İrfan Galip Bey gibi figürler de eksik veya yanlış anlaşılmış Batılılaşma ve modernleşme öğretilerine dayanarak parçası oldukları toplumun halkını yargılayan kimselerdir. Romanda Halley Kuyruklu Yıldız'ın Dünya'ya çarpacağı üzerine çıkan birtakım dedikoduların İstanbul'un bir mahallesinin sakinleri arasında cereyanı ve bu sırada filizlenen bir aşk anlatılmaktadır. Bu çerçevede Hüseyin Rahmi, Batı medeniyetlerinin sahip olduğu modern bilimden geri kalmışlığı ve toplumda geleneklere körü körüne bağlılığı kadın-erkek ilişkilerine, evliliğe ve aile kurma düşüncesine yaklaşım üzerinden göstermektedir. Yıllardır kadın-erkek eşitliği konusunda gelenekler, dini inançlar ve kalıplaşmış fikirler tarafından

zincirlenmiş ve at gözlüğü takan Osmanlı halkı, romanda bu alanlarda kendini geliştirmesi gerekirken yersiz dedikodularla uğraşmakta olduğundan, yazar tarafından eleştirilmektedir.

Romanda görülen yapılanma Hüseyin Rahmi'nin eleştirileri göz önünde bulundurularak, 'Gelenekten Kadın-Erkek İlişkilerine Bakış' ve 'Gelecekte Kadın-Erkek İlişkilerine Bakış' olmak üzere iki yönden incelenebilir. Bu başlıklar kapsamında Hüseyin Rahmi'nin Batılı yani modern ve Osmanlı yani geleneksel bakış açılarına sahip İrfan Galip Bey, Feriha Hanım ve mahalle halkı gibi figürler üzerinden yaptığı, yanlış Batılılaşma sürecine karşı eleştirisi üzerinden değerlendirilebilir. Romanda yaratılan figürlerin bu bakış açılarının daha detaylı incelenebilmesi için bu çalışmada kadın-erkek ilişkileri flört, nişan ve evlilik olarak üç evreye ayrılmıştır. Romanda görülen Batı-Doğu toplumları kutuplaşmasının evlilik ve kadın-erkek ilişkileri anlayışlarına olan yansımaları bu evreler üzerinden detaylandırılacaktır.

I.GELENEKTEN KADIN-ERKEK İLİŞKİLERİNE BAKIŞ

Gelenek-görenekler, etik (ahlak) anlayışları, halk arası ilişkiler ve aile olgusunun yapılanma şekilleri bir toplumu veya kültürü diğerlerinden ayıran en önemli yapıtaşlarıdır. Bu değerlerin kaybedilmesi veya yozlaşması ilgili toplumun çağdaşlık seviyesi ve yaşam kalitesi üzerinde doğrudan etkilidir. Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın “Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç” romanında ise ilk bölümlerden itibaren geleneklerin çarpıtılması, yanlış uygulanması ve geleneklere sorgusuz bağlılık eleştirilmektedir, nitekim romanda da görüldüğü gibi ahlak değerlerini şekillendiren gelenekler halkın hayatını adaletsizce dikte etmekte ancak bir yandan da halkı ahlaksızlaştırmaktadır.

Romanda dış gerçeklikten iç gerçekliğe yansıtılarak kurgulanan dönemde, Osmanlı geleneklerinde komşu ve aile önem verilen kavramlardır ancak romanın temel uzamında - İstanbul'un Aksaray semtinde- yaşayan mahallelinin komşuluk ve aile ilişkileri oldukça sıcak ve samimi görünse de karşılıklı saygı ve dürüstlüğün yokluğu mahalle bakkalı gibi belirli figürler aracılığıyla gözlemlenmektedir. Kendi çıkarlarından ve maddi kazancından öte müşterilerinin memnuniyetini veya ihtiyaçlarını gözetmeyen bu figürün karşısında, içinde buldukları zor koşullarından ve yokluktan az da olsa kurtulabilmek için bakkal gibi küçük esnaflardan birkaç kuruş çalma ve borçlarını ödememe peşinde olan bir mahalleli profili durmaktadır:

“...Eski müşterilerimden çoğu borç defterlerine yanaşmıyorlar. Efendi eski borçlar ne olacak, deyip sorunca ‘biz gardonun dışına çıktık...bize laf deme gayrik’ deyip cevap ediyorlar.” (Gürpınar, 24)

Buna ek olarak Hüseyin Rahmi Gürpınar, odak figür İrfan Galip Bey'in ailesi ve komşuları hakkında kullandığı ifadeler üzerinden karşılıklı saygıya, toplumsal değerlere ve özellikle de aile olgusuna gerçekte itibar edilmediğinin altını çizmektedir: *“Hiçbir şeyden memnun değildi, memleketinden, milliyetinden, ailesinden hemen her şeyden şikayetçi idi.”*

(Gürpınar, 32) Böylece romanda çarpıtılmış geleneklere bağlılığın etkilerine karşı bilinçlenmek yerine öyle ya da böyle gerçekleşecek veya gerçekleşmeyecek bir doğa olayı üzerine temelsiz bir korku ortamı yaratan bir halk görüntüsü sunulmaktadır. Halkın birbirine iyiden iyiye yabancılaşmış olduğu romanda dünyanın yakın zamanda çarpacak kuyruklu yıldız tarafından yok edileceğini öğrenince helalleşmeye başlayanların itirafları üzerine ortaya çıkmıştır:

“Bu umumi kardeşliğin kurulmasından sonra hayatlarımızın devamı mümkün olsa esnaf için hilesiz ticaretin pek müşkül olacağını anladım. Herkesin birbirine karşı olan itiraflarında ne çirkin bencillikler, ne kötü maksatlar meydana çıkıyordu. Aynı ayrı ırktan olanlar arasında değil aynı millet içinde, hatta aynı aile fertleri arasında bile ne derece ayrılıklar, ne kadar açgözlü menfaatler hüküm sürdüğü ortaya çıktı...” (Gürpınar,107)

Geleneksel bakış açısına olan teslimiyetin topluma verdiği zararlar romanda en belirgin olarak kadın-erkek ilişkileri üzerinden verilmiştir. Birtakım dini kuralların asırlarca yanlış yorumlanması ve eğitimsizlik nedeniyle kadınlar, toplumda aile kurumu dışında mesleki veya sosyal varlık göstermekten geri tutulmuştur. Bu adaletsizliğin bir gelenek ve ahlaki kaide olarak görülmesi sonucu geleneksel bakış açılarına göre kadınlara erkeklerle ilişkilerinde aciz ve itaatkâr roller atfedilmiştir; kadınlar edebiyat, siyaset, bilim mecralarında yer almamaktadır. Bu bağlamda romanda geleneksel bakış açısının gelecekte bakış açısına (yani Batılı yapılanmaya) göre bilim ve teknikteki geriliğinin yanı sıra, kadının toplumdaki yeri konusunda da modern ve eşitlikçi bir yaklaşım sergileyemediği görülmektedir:

“Gazetelere yazı göndermeme bile müsaade etmiyorlar... Bana bir şey yazdırtmadıktan sonra beni niye okuttunuz? Alemin kızları yazıyor bir şey olmuyor da ben yazarsam mı ayıp olacak...” (Gürpınar, 88)

Romanda yaratılan figürlerin dönemin kadın-erkek ilişkilerindeki rollerinden ve bu düzene bakış açılarından kadın-erkek ilişkilerindeki dengesizliğe dair fikir edinilebilir. İrfan

Bey figürünün düşünceleri bu dengesizliğe yaklaşımda geleneksel bakışın yanında Batıcı görüşlerin de yetersizliğini ve yanlış uygulandığını göstermektedir Çocuk bakmak, yemek yapmak ve ev çekip çevirmek dışında önemli görülmeyen kadınlara karşı odak figür İrfan Bey özel bir nefret beslemektedir. Geçmişte gönül verdiği kadınlar tarafından reddedildiğinden artık kadınları “*erkeklerle nispeten noksan anlayışlı, zaafli, birçok tabii durumda olgun değil*” (Gürpınar, 40) olarak görmektedir. Ayrıca istihza olarak kadınları cahil olmakla, bilimsel dergileri okumamakla suçlar ki kadınların bilim sahnesine çıkmaması gerektiğini düşünmekte, eğitilmiş kadın nüfusun yazı yazmasını engelleyen zihniyetin ta kendisini temsil etmektedir. İlerleyen bölümlerde yazdığı mektuplar aracılığıyla tanıştığı bir kadına delicesine âşık olan İrfan Bey bu kadının eğitimini, zekasını ve cesaretini görecektir; bu gizemli kadının ayrımcı olması konusunda ona yaptığı suçlamaların doğruluğundan utanacaktır. Özellikle Osmanlı İmparatorluğunda, yanlış yorumlanan dini inançlardan dolayı kadınlar toplumda düşük statülerde görülmüş; çalışma, seçme-seçilme ve bilim-sanat-teknik gibi alanlarda yer alamamıştır. Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın romanında başta Osmanlı olmak üzere tüm Doğu toplumlarındaki bu cinsiyetçilik ve medeni eşitsizlik açıkça görülmektedir. Her bakımdan erkeklere eşit olan zeki, bağımsız, parlak kadınların varlığının geleneksel ve gelecekteki bakış açıları göz ardı edilmesi böylece okur için kadın-erkek ilişkilerinin önemini de altını çizmektedir.

I.A. GELENEKSEL FLÖRT ANLAYIŞI

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın “Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç” romanının geçtiği Cumhuriyet öncesi dönemde Osmanlı’nın kuruluşundan itibaren Doğu kültür ve dinlerinden getirdiği gelenek ve görenekler, dini inanç ve vecibelerle birleşerek halk üzerinde gerici, bir kamuoyu yaratmıştır. Bu inançlar ve adetler dolayısıyla sosyal alanda ilerlemeler kaydedemeyen halk arasındaki ilişkiler romanda detaylı şekilde işlenmektedir.

“Görücü usulü evlilik” (kızların yaşlıları erkeklerin aileleri tarafından uzaktan veya kasıtlı düzenlenen ‘görücüye çıkma’ merasimlerinde beğenilerek; haberleri veya istekleri dışında ailelerinden istenmeleriyle gelişen evlilik süreçleri) Osmanlı’da hâkim olduğundan ve evli olmayan bir kadınla bir erkek arasında arkadaşça da olsa yakınlık hoş karşılanmadığından dolayı ‘flört’ anlayışı tam anlamıyla yer etmemiştir. Bunun yerine tanışan veya tanışmayan ve birbirini beğenen gençler ailelerinden gizli, seyrek şekilde görüşmekte veya konuşmaktadır:

“N- Tayyar sana ta mektebe gidip geldiğin zamandan beri mektup yazardı. İşittiğime göre ona teyzesinin kızını vereceklermiş... Z- Çok uğraşıyorlar ama almaz ki... Biz birbirimize söz verdik... N- Ananız babanız sizi birbirinize vermedikten sonra sizin sözleşmeniz kaç para eder?” (Gürpınar, 54)

Bu beğeni süreci, romanda, karşılıklı olduğunda bile gizlice kendi çaplarında ‘flörtleşen’ gençler arasında kızların ve erkeklerin davranışları farklılık göstermektedir. Ailelerinden saklayarak yaşadıkları ilişkilerinde de olsa kızlar her daim pasif, talepkâr olmayan ve ‘kaçan’ taraf olmak zorunluluğundadır. Bu durumun Osmanlı geleneklerinde kadınlara atfedilen savunmasızlık, güçsüzlük ve itaatkarlık özelliklerinden dolayı oluştuğu söylenebilir.

Açıklanan sebeplerden ötürü, geleneksel bakış açısının hüküm sürdüğü toplumlarda -ki romanın geçtiği Osmanlı toplumu bunlardan biridir- evlilikten önce erkek ve kadınların tanışma ve birbirinden hoşlanma uğruna bir süreçten geçmesi, yani flört etmesi, hoş görülmemektedir; gençler flört edeceklerse de bunu saman altından su yürütürcesine yapmaktadır. Herhangi bir flört süreci gerçekleşirse şayet, bu süreç erkeklerin girişimiyle yürümekte, kadınlar pasif kalmakla yükümlü kılınmaktadır.

I.B. GELENEKSEL NİŞAN ANLAYIŞI

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın “Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç” romanında karşılıklı flört anlayışında olduğu gibi evlilik içi sözleşmek yani nişanlanmak olayı da halk arasında mantık çerçevesinde ele alınmamaktadır. Çıkar kaygısı, sınıf farklılığından doğan ezilmişlik

hissinin giderilmesi ve aileler arası sosyal-siyasi ilişkilerin güçlendirilmesi gibi amaçlarla nişanlandırılan gençler düşünüldüğünde, nişan ve evlilik olaylarının ailelerin çocuklarını istemedikleri görevlerle vazifelendirilmeleri gibi görülebilir. Batı toplumlarında görülen yapıya karşıt olarak Osmanlı'da nişanlanmak, yani iki insanın evlenme kararı alarak bu süreç içinde birbirleriyle sözleşmesi, uzun zaman isteyen ve olgunlukla verilen bir karardan ziyade aceleye getirilen bir anlaşmadır. Bunun sebebi zaten tarafların flört ederek birbirini tanması ve birbirlerine ilgi beyan etmesi gibi bir adetin olmamasıdır.

Aşkın bu derece değersiz görülmesinde flört sürecini onaylamayan geleneklerin yanı sıra savaş döneminin zor şartları arasında toplumun evlilik olgusunu çıkar sağlamak için kullanmasının da rolü vardır. Çoğunlukla kızlarını ve oğullarını karşılarına çıkan en varlıklı ailenin varisiyle evlendirerek ebeveynler kendi ailelerinin ve çocuklarının geleceğini finansal açıdan emniyete almak istemektedir. Bu uğurda aşk ile birbirine bağlı olmayan iki kişi kendi iradeleriyle de evlenmeye razı gelebilir, nitekim bu dönemde mal varlığı tabii ki romantizmden önce gelmektedir:

“T- Pek şaştım... o yahni yanak kız da koca buldu... Z- Hem hepimizden evvel... O peltek Remziye... Karşısındakinin yüzüne tükürük saçmadan iki lakırdı söyleyemez... K- Öylelerinin kocadan yana talihi oluyor... Tı- Babasının liraları var da onun için...”
(Gürpınar, 56)

Romanda bu çıkarıcı yapılanmanın geleneksel anlayış paravanının ardına gizlenmesi romanda yozlaşmış geleneklere bağlılığa dair yapılan başlıca eleştiriyi oluşturmaktadır.

Son olarak klasik toplumlarda nişan ile evlilik arası sürenin olabildiğince kısaltılmak istendiği görülmektedir. Bunun sebebi Osmanlı ve Müslüman geleneklerine göre evlilikten sonra boşanmanın çok daha zor ve özellikle kadınlar için kesinlikle hayal edilemez bir inisiyatif olmasıdır. Aileler çocuklarının evlenmesinden sağlayacakları kazancı sağlama

almak amacıyla evlilikten vaz geçmenin hala mümkün olduğu nişanlılık döneminde bir an önce evlilik dönemine geçmek istemektedir.

I.C. GELENEKSEL EVLİLİK ANLAYIŞI

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın "Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç" romanında toplumsal yapının eleştirisini yaparken Hüseyin Rahmi'nin vurguladığı bir diğer önemli nokta ise evlilik izleği üzerinden verilen yozluktur. Evlilik müessesinin tamamen sevgiye dayalı olması gerekirken para, dış görünüş, şöhret veya 'namus' için yapılan sevgisiz ve ayarlanmış evlilikler dönemin Osmanlısında ve dolayısıyla romanda daha çok öne çıkmaktadır.

İrfan Bey'i onun beğeneceği ve ailenin uygun bulacağı bir kızla çarçabuk evlendirmek isteyen annesi ve mahalle büyükleri romanda geleneksel bakış açısını temsil ettiklerinden, gözüne güzel gelen herhangi bir kadını seçmesi ve ardından bu kadını gidip istemeleri için İrfan'a baskı yapmaktadırlar. Bu gelenekten de anlaşılacağı gibi evlilik öncesi ilgili kişilerin konuşması, sözleşmesi, evliliğe karar vermesi pek az görülmüş şeylerdir. Bu izleği kullanarak yazar insanların sevgi, aşk gibi duyguları bile manipüle ederek amacından saptırma kabiliyetine sahip olduğunun altını çizmektedir. Beşik kertmesi ve akraba evliliği gibi evliliğin kutsal olduğu anlayışına ters düşen uygulamalara rağmen karı-koca arasındaki evlilik her ne koşulda gelişmiş olursa olsun bağlayıcı kabul edilmektedir. Özellikle kadınlar için evliliklerinin getirdiği sorumluluk ve zorunluluklar oldukça adaletsizdir. Erkeklerin, sevmeden evlenmiş de olsalar, karıları üzerinde neredeyse sonsuz hakları mevcuttur:

"Bana sahip olacak o adam. Of... Şimdiden bu adamı hiç sevmiyorum... çünkü daha adını bilmeden, yüzünü görmeden bu adamın arzusuna, emrine tabi bulunuyorum." (Gürpınar, 89)

Romanda bu düzen dönemin toplumunda kadına, kadınların duygu ve düşüncelerine, erkeklerle eşitliklerine verilen önemin derecesini açıkça gözler önüne sermektedir.

II.GELECEKTEN KADIN-ERKEK İLİŞKİLERİNE BAKIŞ

Edebi eserler yaygın olarak yazıldıkları zaman ve mekânın toplumsal şartlarından etkilenir ve bu etkiyi okuyucuya yansıtır. Yazar tarafından kasıtlı veya kasıtsız olarak yapılan bu yansıtma aracılığıyla toplumlar ve kültürler arasında birtakım açılardan karşılaştırma yapılabilir. Doğu toplumlarında görülen yapılanmalar ile Batı toplumlarındakiler zıtllaşıyorsa, iki anlayışın da yer aldığı bir yapıt bu zıtlığa dikkat çekmek istemektedir. “Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç” romanında da Batı toplumlarının özellikle de flört, nişan ve evlilik anlayışları açıkça Osmanlı ile karşılaştırılmasa da Osmanlı’nın geleneksel bakış açısına olan eleştiri dikkat çekmektedir. Romanda Batı toplumları modern, Osmanlı ise klasik bir toplum olarak tanımlandığından, Osmanlı’da görülen kadın-erkek ilişkileri yapılanmasının da Avrupa’dan geri kalmış olup, medeni hukuka uygun olmadığı söylenebilir. Ancak Hüseyin Rahmi bu geri kalmışlığı fark ettirerek geleneksel bakış açısına karşı gelecekte bir bakış açısı verse de gelecekte bakış açısına sahip olan “aydın” kesimin kadın-erkek ilişkilerine yaklaşımının bozukluğunu da vurgulamaktadır.

Hüseyin Rahmi Gürpınar romanında gelecekte bakış açısını ve eksik Batılılaşmayı eleştirirken yarattığı odak figür İrfan Bey’den yararlanmaktadır. Eğitimine rağmen İrfan Bey, yüksek mertebede tuttuğu bu Avrupalı ilim ve yaşayış tarzını yaşadığı şartlar altında kendi hayatında dengesizce ve eksik ifa etmektedir:

“Fakat memleketimizde en gayretliler için bile ciddi tahsil hemen hemen imkânsız olduğundan dolayı [İrfan Bey] bir kısım zamanı böyle bir nevi hikmetli ve fenni latifelerle geçirirdi.” (Gürpınar, 32)

Daha önceden peçelerinden görünen gözlerine âşık olduğu kadınların, onlara ilkelce yaklaşan tanımadıkları bu adamı reddetmesi üzerine kadınlara karşı bir nefret beslemeye başlamıştır. Bu sebeple kadınları gelecekte bir bakış açısında olması gerekenden çok daha cinsiyetçi ve gaddar bir şekilde değerlendirir.

Yazar bu İrfan Bey figürünü kullanarak Batılılaşma sürecinde önem kazanması gereken tek şeyin ilim ve fen değil, aynı zamanda medeni toplum yapısı olduğunu da vurgulamaktadır. Zira eğitimi ve bilgi dağarcığı açısından Batı medeniyetinden geri kalmayan İrfan Bey, zaman zaman kendi toplumunu modernleştirme ve geleneksel bazı anlayışları yıkma hevesi taşısa da bilhassa halkını küçümsemesi ve kadın düşmanlığı ile bu konularda gerici bir bakış açısı sergilemekte, asıl gayesi şan ve şöhret ile sınırlı kalmaktadır. Bundan yola çıkarak yazarın romanda gelenek ve gelecek tanımlarını yaparken medeni eşitliği baz aldığı görülmektedir.

II.A. GELECEKTE FLÖRT ANLAYIŞI

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın “Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç” romanında bir ilişkide tarafların birbirini daha iyi tanınması ve birbirlerine karşı olan ilgilerini belli etmesi için kendilerine tanıdıkları bir süre olarak flört dönemi, resmi olarak tarafları bağlayan bir şey olmadığından dolayı bazen lakayt ve anlamsız bir süreç olarak algılanabilmektedir. İslamiyet'te de flört dönemi ve genel olarak evli olmayan bir kadın ve erkeğin yakın ilişki kurması yasaklandığından Osmanlı'da flörtün yerini tutmak için mendil atma, arkadaşlarla haber gönderme, mektuplaşma gibi daha gizli veya üstü kapalı yöntemler kullanılmaktadır. Avrupa'da bu yöntemlerin kullanımına dair romanda herhangi bir bahis yoktur ancak İrfan Bey'in gelecekte bakış açısıyla eşleştirilse de kadın-erkek ilişkilerine ve dolayısıyla flört sürecine yaklaşımının çarpık olduğu açıktır.

İrfan Bey romanda “zayıfça, orta boylu, kadınların tabirince sürahi yüzlü (...) çehresinde daimî bir istihza şekli olan” (Gürpınar, 41) bir delikanlı olarak tanımlanmaktadır. Kadınlara bakışı şöyle özetlenmektedir:

“Kadınlara karşı teskin edilmesi imkânsız bir düşmanlığı olmakla beraber, yine onların takdir ve rağbetini toplamak hususunda şiddetli ve tabii bir meyil duymaktan kendini alamadığı...” (Gürpınar, 41-42)

Halkının kadınlarını sık sık yermesine rağmen deyimi yerindeyse bir ‘şipsevdi’ olan odak figür İrfan Bey’in sokakta gördüğü baştan aşağı tesettürlü kadınları bile yalnızca el kol hareketleri ile beğenmesinden Doğu toplumlarında getirilen bu sınırlamaların halkı baskılayarak fevri davranışlara aslında daha çok mahal verdiği anlaşılmaktadır. Flört anlayışı olmadığından İrfan Bey beğendiği bu kadınlara en ufak bir bakışmadan sonra bile tekliflerde bulunmaktadır:

“İrfan böyle kara düşüncelerden sonra bazen sokakta bir siyah peçenin yarı kesafeti altında çok cazip bir güzelliğe sahip oluşunu ruh heyecanıyla hissettiği bir genç kadına tesadüf ediyordu. (...) Bütün cesaretini toplayarak kadının kulağı dibinde hayranlık ifade eden birkaç kelime mırıldandı.” (Gürpınar, 37-39)

Bu çabaları reddedilen İrfan Bey’in ilişkilerden yana talihi romanın ilerleyen bölümlerinde açılır. Öncelikle romanın odak figürleri İrfan Galip Bey ve ilim dergilerine yazdığı kadın karşıtı yazılara mektuplar üzerinden tepki gösteren bir kadın, bu mektuplar aracılığıyla tanışır. Osmanlı’da bu dönemlerde kadınların erkeklere mektup yazması bir yana, ilimle ve edebiyatla uğraşmak istemeleri bile garip ve duyulmamıştır. Tam da bu sebeple, bir kadının kendi isteğiyle onunla bir mektuplaşma başlatması İrfan Bey’i şaşırtır ve dikkatini çeker:

“Bu mektuba birdenbire niçin böyle kapılmış olduğunu tahlile, tefekküre girişmek istedi... Hiç tanımadığı bir erkeğe bu kadar serbest bir lisanla mektup yazan bir kızın kadınlık hüviyetinin pek de emniyete layık olmayabileceğini düşündü.” (Gürpınar, 90)

Romanın geri kalanında, yine yazıları üzerinden nişanlanıncaya kadar İrfan Bey ve sonradan adının Feriha olduğu anlaşılan bu kadın birbirlerini hiç görmeden veya cismen buluşmadan, mektuplar üzerinden ilişkilerini sürdürürler.

Romanda karşı cinsi sık sık ötekileştiren ve aşağılayan İrfan Bey bile kaleme aldığı mektuplardan tanıdığı, yüzünü hiç görmediği, sesini hiç duymadığı ve en önemlisi kim

olduğunu bilmediği bu kadına kısa zamanda evlenme teklifi etmiş, teklifi reddedilince büyük öfkeye bürünmüştür. Sonrasında gizemli kadın düğün günlerinin sonuna kadar yüzünü göstermemek şartıyla evlilik teklifini kabul eder ki iki aşığın bile arasında evlilik kararı almadan önce gerekli karşılıklı güvene sahip olmaması evlilik makamının değerini ve anlamını neredeyse tamamen kaybettiğine işaretler. Bu durum aynı zamanda toplumda Batıcı görüşe ve modern bakış açısına sahip aydın kesimin kadın-erkek ilişkilerine bakışlarında çarpık noktalar olduğunu göstermektedir.

II.B. GELECEKTE NİŞAN ANLAYIŞI

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın "Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç" romanında flört dönemi gibi nişanlılık için de gelenek ve gelecek arasındaki farklar geçerlidir. Nişan modern toplumlarda gelin ve damadın resmi olarak kanun önünde birtakım yeminler ettiği ve yakın zamandaki evliliklerini en yakın dost ve akrabalarıyla kutladıkları bir törendir; romanda görüldüğü üzere geleneksel anlayışta nişan ise üzerinde çok durulmayan, önem verilmeyen ve aceleyle getirilen bir müessesedir. Haremlik selamlık anlayışından dolayı bunun yerine kına gecesi gibi yalnızca kadınların eğlendiği törenler yapılır. Geleneksel anlayışın nişan sürecini önemsemediği romanda Hüseyin Rahmi Gürpınar, gelecekteki nişan anlayışının da kritiğini yapmak amacıyla İrfan Bey ile Feriha'nın nişanlılık sürecini kullanmaktadır.

İrfan Bey'in mektuplarında fikirlerine âşık olduğu kadının ilerleyen bölümlerde varlıklı bir ailenin kızı olan Feriha Davud adlı bir bilim meraklısı olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu kadın, içinde yaşadığı toplumda karşı karşıya kaldığı cinsiyetçiliğin onu dışarılarda gezmekten, edebiyat ve bilim dergilerine yazı yazmaktan, bekar kalmaktan ve sesini duyurmaktan alıkoyduğunun farkındadır; yazdığı mektupları "*kadın doğduğuna üzülen bir zavallı*" (Gürpınar, 90) olarak imzalar. Bu farkındalığı, hemcinslerinden farkı (en azından romanda İrfan Bey figürünün tanıdığı kadınları tasvir ettiği şekilden yola çıkılarak) ve tahsilli oluşu sebepleriyle romanda Feriha Hanım da Batılılaşma yolunda ilerleyen, gelecekteki bakış

açısına sahip olan bir figür olarak yaratılmıştır. Sıra dışı bir kadın olmasından dolayı Feriha Hanım, İrfan Bey'in nişanlanmaları teklifine normalde hiçbir kadının anlam veremeyeceği bir cevap verir: nişanlılıkları boyunca, düğün günlerinin gece yarısına kadar İrfan Bey'e yüzünü göstermeyecek, düğün dünyanın sonunun geleceği düşünülen Halley Kuyruklu Yıldızının çarpacağı gecede yapılacak ve Osmanlı'da yerleşmiş bir adet olan gerdek gecesi (yeni evli çiftin cinsel ilişkiye girmesi beklenen gece) yerine getirilmeyecektir. Feriha düğün gecesinde kadınların üzerine vaz geçilemez bir vazife gibi yüklenen bu cinsel ilişki zorlanmasından bahsederken *“Kurtulmak kısmet olursa o zaman, izdivaç adı altında bütün dünyanın bakirelerine tayin edilen bir cezaya ben de ister istemez teslimiyet gösteririm...”* (Gürpınar, 170) diyecek kadar ileriye gitmiş, evlendiği adamla ilişki yaşayacağı zamanı kendisi seçmemenin onun için bir ceza olduğunu açıkça belirtmiştir.

Feriha'nın nişanlılık döneminde bahsi geçen isteklerde bulunması romanda İrfan Bey ve Feriha Hanım için bir aydın insan profili oluşturulmasında önemlidir; çünkü nişan döneminde iki tarafın da birbirini göremeyecek olması dış görünüşe önem vermeden bir ilişki yürütmeye gönüllü olduklarını, düğün günlerine ve gerdek gecelerine kendilerinin karar vermesi ise kendi evliliklerini aile baskısının veya geleneklerin dikte etmesine izin vermeyeceklerini göstermektedir. Hüseyin Rahmi Gürpınar böylece Batılılaşma yolunda düşe kalka ilerleyen ve sapan İrfan Galip figürüne Feriha Davud'u ekleyerek iki medeni insan ve özellikle iki aydın arasında kadın-erkek ilişkilerinin gerçekten nasıl olması gerektiğini öne sürmektedir.

II.C. GELECEKTE EVLİLİK ANLAYIŞI

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *“Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç”* romanında geleneksel bakış açısının ve ilerici bakış açısının evlilik yaklaşımlarında benzer noktalar görülmektedir. Evlilik seremonilerine dair Osmanlı'daki birtakım adetler Avrupa kültürleriyle benzetilmektedir çünkü bu adetlerin amaçları aynıdır. Örneğin çoğu evlilik gününün cuma veya

cumartesi günü yapılışı görülmektedir: *“Ne Yahudi ne Frenk hiçbir millet Çarşamba günü düğün yapmaz...”* (Gürpınar, 173) Her toplum ve kültürün evliliğe dair birtakım gelenekleri mutlaka mevcuttur, ancak bu gelenekler ne olursa olsun evlilik müessesinin bilinçli ve gönüllü iki insan arasında bir anlaşma olduğu unutulmamalıdır. Evlilik sürecinde ve sonrasında beraber yaşanan hayatta bu anlaşmaya dahil olan her tarafın emek göstermesi önemlidir. Hüseyin Rahmi Gürpınar romanında gelecekte bakış açısına sahip İrfan Bey ve Feriha Hanım figürleri aracılığıyla geleneklere bağlı evliliklerin bu gerçeğe uzaklığını su yüzüne çıkartmaktadır.

İrfan Bey ve Feriha Hanım figürleri romanda tanışarak ideal ve modern kadın-erkek ilişkisi modelini oluşturmadan önce İrfan Bey’in evlilik hakkında gelecekte bakış sayılabilecek fikirleri olduğu görülmektedir. Öncelikle İrfan Galip evliliğin hafife alınmaması gereken ve emek isteyen bir süreç olduğunun farkındadır; bu sebeple de *“gezmek için mezarlıkların çimenleri üzerine çömelerek gelip geçenlere bezden paça bağlarını göstere göstere simit, peynir, akide şekeri, portakal yiyen hanım kızlar”* (Gürpınar, 37) olarak tanımladığı kadınlar yerine zeki, medeni ve tahsilli bir eş istemektedir. Etrafında geleneklerin şekillendirmesiyle başarısız olan pek çok evlilik de olduğundan İrfan Bey aslına bakılırsa tamamıyla geleneksel evliliklerin sıkıntılarının farkındadır. Ne var ki Feriha ile tanışmadan önce kadınlar beslediği düşmanlık sebebiyle çevresinde gördüğü bu sıkıntılı evliliklerin sorumluluğunu çoğunlukla kadınlara yüklemekte, işlemeyen evliliklerin tembel ve yetersiz kadınların mesuliyeti olduğunu kabul etmektedir:

“İşte ağabeyisi Ragıp evlenmişti, zaruri bir adete uymak yüzünden evlenmişti. Birkaç ay geçtikten sonra geçimsizlikler, dırıltılar baş göstermişti. Çünkü karı koca arasında his, zevk, terbiye bakımından bir uyum yoktu. Hele birbiri arkasına iki çocuk doğduktan sonra kadına bir çapaçulluk, bir rehavet, bir yıpranma gelmiş, Ragıp zevk ve iştihasını evin dışında aramaya başlamıştı.” (Gürpınar, 36)

Bu noktada İrfan Bey'in bakış açısı gelecekte bir bakış açısından ayrılarak yanlış Batılılaşan görüşe girer nitekim toplumdaki sosyal aksaklıkları görür ancak bunları yanlış yorumlar ve çözemez.

Feriha ile tanıştıktan sonra onun kadın-erkek ilişkilerine gelecekte yaklaşımından etkilenen İrfan Bey'in bu konuda daha modern bir anlayış sergilemeye başladığı görülmektedir. Bu yaklaşımı dolayısıyla geleneksel bakış açısını temsil eden ailesinden iyice ayrılan İrfan Bey'in ve özellikle de Feriha Hanım'ın davranışları çevresindekileri şaşırtmaya başlar:

“Hay esirge Rabbim! Hiç böyle anasından evvel görücülerin yanına çıkan kız görmedim. Dünyada işitilmiş şey değil. (...) Ailece birçok dırıltılar, dedikodular, patırtılar, hay huylar, ağlamalar, sızlamalar yaşandıktan sonra İrfan'ın gösterdiği ısrar ve inadı kırmak mümkün olamadı.” (Gürpınar, 168)

Şayet bunlar, romanda, görülen ve duyulandan çok daha uzak (gelecekte, çok daha modern) bir zamandan gelen davranışlardır. Bu yeni anlayışa göre kadınları ilişkilerinde hep veren ve susan taraf olmaya zorlayan cinsiyetçilik kabul edilmemektedir, evlilik zorunluluk değildir ve ilişkiler yalnızca çıkar uğruna değildir.

SONUÇ

Hüseyin Rahmi Gürpınar “Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç” adlı romanda 1. Dünya Savaşı sırasında yıkılmakta olan Osmanlı Devleti’nin sıkça yapılan siyasi eleştirisi yerine dönemin toplumsal yapısını ve bu ağır aksak çalışan makinenin dışlıları arasında ezilen değerleri işlemektedir. Bu eleştiriye yaparken yazar yarattığı kadın düşmanı odak figür İrfan Bey, saygısız ve cahil konu komşu, esnaf, ev halkı, mahalleli gibi figürleri kullanarak özveri, hoşgörü ve saygı yoksunluğu ile kadın-erkek eşitsizliğine değinmiştir. Bunları aktarmak için seçtiği İstanbul uzamı ile yanlış Batılılaşan ve dolayısıyla halkı, gelenekleri hor gören aydın kesime ve sevginin değerini körelten evlilik, ilişki, aşk anlayışlarını oluşturan zihniyete dikkat çekmektedir. Halk, içinde yaşadığı bu geri kalmış ve yozlaşmış toplumsal düzeni düzeltme ve ilerleme kaygısı gütmeyen iken, aslını astarını bilmediği bir hadiseyi gözünde büyütme, yeryüzündeki fenalıklardan korkacağına gökten gelecek bir fenalıktan korkmaktadır. İşte Hüseyin Rahmi Gürpınar gerçekten yaşanmış olan bu durumun saçmalığına ve gülünçlüğüne dikkat çekmek amacıyla yazdığı romanında toplumun pek çok bozukluklarından yalnızca biri olan kadın-erkek eşitsizliğini, bu iki cins arasındaki etkileşimi flört, nişan ve evlilik gibi dönemler üzerinden incelemektedir.

KAYNAKÇA

Rahmi Gürpınar, Hüseyin. Kuyruklyıldız Altında Bir İzdivaç. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi, Eylül 2015.